

Wrakkenkoorts in Zuid-Frankrijk

De Franse Middellandse Zee is een waar wrakkenparadijs. Elk jaar trekken vele Nederlandse duikers naar deze zuidelijke kusten om prachtige duiken te maken. Joost-Jan Waanders duikt er al vele jaren en is er nog lang niet uitgekeken...

Het is vroeg in de morgen als wij ons opmaken voor een duik naar 'Le Trafik'. Als opgewonden pubers gaan de oud ijzer duikers van Duikteam Scyllias naarstig op zoek naar de peilpunten en posities van een wrak dat pas in 1997 is ontdekt. Iedere keer is het weer spannend om een nieuw wrak te gaan beduiken. De 'Trafik' is een klein (waarschijnlijk) Noors schip dat ter hoogte van Cap Taillat op een zandbult op 60 meter ligt, al waar hij door een koraalduiker gevonden is. Het is een van de gevaarlijkste wrakken van de Middellandse zee, daar het door de sterke stroming en een slechte afdaling zou kunnen gebeuren dat je plotseling op 78 meter zit. Dit door een drop off, 40 meter van het wrak vandaan. Tijdens onze afdaling zien we dat de 'Trafik' recht op zijn kiel op een zanderige bodem ligt en even indrukwekkend als de 'Togo' is. We arriveren op de boeg waar we vier grote ankers zien hangen. Kort daarna gaan we naar het achterstevan om het meest magische van een wrak te zien: de schroef. Vanwege de grote diepte besluiten we het wat hoger op te zoeken en op het dek te kijken of we ergens het wrak binnen kunnen gaan, maar dat lukt nergens. Alleen op het achterdek is een grote ruimte waar we even gaan kijken. Een enorme kreeft begroet ons, maar hij verbergt zich al snel diep in het wrak, waar wij niet kunnen komen. Wanneer we na een lange deco stop met zijn allen weer aan boord van onze club-

boot komen, barsten de reacties los. We zijn het er allemaal over eens: de 'Trafik' is een prachtig wrak en zeker de moeite waard om er snel naar terug te keren. Maar er liggen nog meer dan 30 wrakken in deze regio op ons te wachten.

L'Espingole

's Middags wordt er een ondiepere duik gepland naar het wrak van de 'Espingole'. De 'Espingole' ligt in de baai van Cavalaire en is een anti torpedobootjager die door een manoeuvreerfout tegen Cap Taillat is gevaren. De kanonnen werden nog overgetakeld en de 'Espingole' werd op sleep meegenomen, maar niet veel verder kwam ze alsnog te zinken.

We zien op onze dieptemeter een flinke uitslag en gooien onze speciale torpedoboel overboord. Deze torpedoboel is een vernuftig systeem van Ton. Hij heeft een speciaal torpedovormig gewicht gemaakt dat aan een dunne lijn vastzit. Door het gewicht en de vorm gaat deze boel recht naar beneden en heeft nauwelijks last van de sterke stroming zodat altijd op het wrak geankerd wordt. Deze is zo nauwkeurig dat het eerste buddy-paar zich al klaar maakt om met het ankertouw af te dalen en de torpedoboel met een hefballon naar de oppervlakte terugstuurt en het ankertouw aan het wrak knoopt. Zodra de hefballon aan de oppervlakte is, weet de rest, dat ook zij zich klaar kunnen maken voor de afdaling. Na bijna honderd

jaar op de bodem te hebben gelegen, zien we in tegenstelling tot de 'Togo' nauwelijks begroeiing. Op een aantal gekleurde sponzen en in het wrak aanwezige grote congers, schorpioenvissen en lang-oesten na.

Veel wrakken

De komende twee weken staan geheel in het teken van de mooie

wrakken rond Cavalaire sur Mer, een klein dorpje met maar liefst 5000 inwoners aan de Cote D'Azur. Ieder voorjaar trekt Duikteam Scyllias twee weken uit om deze wrakken in het zuiden van Frankrijk te bezoeken. Hiervoor is het team uitgerust met een RIB boot van 5,5 meter lang, die aangedreven wordt door een motor van 75pk. Door de vele wrakdui-

Het wrak van de 'L'Espingole'.

De duikboot 'Rubis'.

Het mooie vliegtuigwrak van de 'Grumman Hellcat F-6-F', klaar om op te stijgen...

ken op zowel de Noordzee als in de Middellandse zee hebben zij in de afgelopen jaren enorm veel ervaring opgedaan. Voor de komende dagen staan 'de Rubis', 'de Poursuivante', 'de Hellcat', 'de Togo', 'de Torpilleur 178', 'Le Prophete', 'Le Donator' en 'La Barge aux Congres' nog op de planning.

Rubis

Wanneer wij weer terug in de haven komen, is het daar een bedrijvigheid van jewelste. Bootjes worden achter elkaar via de goede trailerhelling in het water gelaten. Al snel raken we aan de praat met een Nederlander, Daan

Dusselaar uit Zeeland, die praktisch naast ons zijn boot heeft afgemeerd. Hij gaat hier met een groepje trimix duikers de vele wrakken bekijken. Nou is Cavalaire daarvoor een ideale plek aangezien alle wrakken redelijk diep liggen, namelijk tussen de 40 en 67 meter. Omdat het weer vandaag wild geworden is en er grote hoge golven staan besluiten we de volgende dag gezamenlijk naar de 'Rubis' te varen. Naast het duiken is er genoeg in en rond Cavalaire te doen. We gaan 's middags naar Saint Tropez om daar eens onder genot van een café au lait naar al die prachtige boten in

de haven te kijken.

De 'Rubis' is een 66 meter lange mijnenlegger die in 1950 na 28 missies als instructie onderzeeboot werd gebruikt. Voordat deze naar de schrootboer zou gaan, zorgde een oude kapitein ervoor dat deze in 1958 ter hoogte van Cap Camarat voor de kust werd afgezonden als oefenobject voor de Franse Marine.

Tijdens de afdaling staat er een enorme stroming, maar mijn buddy Ton en ik zien al snel 'de Rubis' in zijn geheel op de bodem liggen. Direct gaan we achter de hoge opbouw door het luik 'de Rubis' binnen. Het eerste luik is gemakkelijk binnen te gaan. Het wat diepere tweede luik is nauwer, maar na het leegblazen van mijn trimvest lukt dat ook. Binnenin het wrak waan ik me eventjes een onderzeebootkapitein. Dat gevoel wordt nog eens bevestigd wanneer Ton en ik in het voorste gedeelte terecht komen en daar de torpedobuizen zien. Helaas maakt een blik op onze computers hier weer een einde aan. Voordat we aan de opstijging beginnen, besluiten we nog een foto van de bekende ketting die voor aan het wrak hangt, te maken. Wanneer we de foto gemaakt hebben, kijken we nog even naar de dikke schakels die alles bij elkaar houden en op dat moment breekt de ketting. We staan verbaasd over de snelheid waarmee het wrak aftakelt en hoe rot het eigenlijk is. Het bekendste gedeelte van het wrak ligt nu op de bodem en dat voelt niet goed...

'Poursuivante'

De volgende dag is het weer ons beter gezind en we besluiten naar de 'Poursuivante' te gaan. Deze torpedoboot ligt op een diepte van 61 meter en is in tweeën gebro-

ken. Het voorste gedeelte bestaat uit 2/3 van het schip en ligt ondersteboven. Het achterste gedeelte ligt schuin hellend over stuurboord. Met een lengte van 80 meter is het een redelijk groot wrak, waarvan het achterste gedeelte de meeste aandacht trekt. We duiken met z'n drieën. Hans, Noud en ik dalen af en gaan meteen door naar dit achterste gedeelte. In de verte zien we een gordijn aan vis waar we dwars doorheen zwemmen. Wat een prachtige ervaring en wat een hoop vis! Via de opbouw komen we bij de schroefas terecht maar merken dat de schroef verdwenen is. Op de terugweg zien we dat we allemaal nog genoeg lucht over hebben om het voorste gedeelte nog in te gaan en te onderzoeken. Hier kunnen we namelijk helemaal in, waardoor we links en rechts grote congers zien zitten. Helaas geeft onze duikcomputer de 9 meter stop al aan en dus moeten we weer naar boven toe. Als ik tijdens de opstijging een laatste blik omlaag werp, overweldigt het wrak me opnieuw: ik vind 'de Poursuivante' een fantastisch wrak.

'Rocher de la Gabinier'

In het begin van de week hebben we alle duikstekken met de gps en fishfinder opgezocht. Via internet had ik al een hoop coördinaten en peilpunten gevonden maar deze moesten nog worden gecheckt om eventuele afwijkingen te controleren. Cavalaire is niet echt geschikt voor beginnende duikers. De rotspunten (secs, pointes) zijn niet echt de moeite waard, omdat er voornamelijk veel gras te zien is. De punten Roche Quairolle bij Cap Taillat en Rocher de la Gabinier bij Port Cros zijn wel de moei-

Cavalaire sur Mer is de ideale uitvalsbasis voor het wrakken-duikavontuur in de Middellandse Zee.

Foto: Blot-Heiflash

Het rustieke vissershaventje van Cavalaire.

Foto: Nathalie Lagrange

Het wrak van 'L'Espingole' ligt al ruim honderd jaar op de zeebodem.

te waard met hun vele rode en gele Gorgonen. Rocher de la Gabinie-re behoort tot een van de 80 mooiste duikstekken ter wereld.

'Hellcat F-6-F'

In de haven van Cavalaire praten we met een plaatselijke schipper die ons de coördinaten geeft van de 'Grumman Hellcat F-6-F', een jachtvliegtuig dat daar sinds 1957 op de bodem ligt (zie *duiken* 4/02). De jonge piloot Jack Languin speelde destijds met een ander vliegtuig het spel 'zo laag mogelijk over de golven te vliegen.' Daarbij maakte hij een stuurfout en raakte de golven. De 'Hellcat' ligt op een diepte van 57 meter en ziet er nog steeds puntgaaf uit. Wanneer wij de torpedoboei overboord gooien, blijkt al snel dat deze

vlak bij de cockpit terecht gekomen is. Na 46 jaar onder water gelegen te hebben, lijkt het net alsof dit vliegtuig er ieder moment weer vandoor kan gaan. Zelfs het cockpitraampje is nog intact. Het enige nadeel is dat de motor er niet meer inzit. Deze is namelijk 200 meter verderop gevonden en staat nu tentoongesteld in Musée de la Mer in Le Lavandou. Na amper een duiktijd van 25 minuten zitten we weer aan boord van onze clubboot de 'Ome Joop'.

'Togo'

Bij terugkomst in de haven vertellen we Daan Dusselaar over deze prachtige duik en over onze plannen om vanavond een nachtduik op de 'Togo' te gaan maken. De 'Togo' is namelijk een van de moo-

ste wrakken in de baai van Cavalaire en kan worden vergeleken met 'Le Donator' en de 'Rubis'. Op een diepte van 61 meter ligt 'de Togo' recht op haar kiel. De zijkanten zijn net zoals de 'Donator' geheel begroeid met gorgonen. Wanneer we op de bodem aankomen kijken we tien meter omhoog en in de bundel van onze lampen zien we de prachtige rode gorgonen. We gaan verder naar het achtersteven dat geheel open gebroken is door de enorme explosie door de aanvaring met een 150 kilo zware mijn op 12 mei 1918 die door de 'UC 35' is neergelegd. Dezelfde U-boot waardoor de 'Donator' en 'Le Grec' tot zinken zijn gebracht. Op het dek gaan we zonder veel moeite door de verschillende ruimtes heen en we komen

veel grote loszwemmende congers tegen. Wanneer we via het achtersteven tussen de spijlen/spannen door zwemmen zien we een aantal loslopende langoesten. Met een bodemtijd van 18 minuten besluiten we weer op te stijgen en door de donkere nacht lijkt er geen eind aan die opstijging te komen. Het achterstuk van de 'Togo' ligt 170 meter verderop en ligt op een diepte van 63-67 meter. Er wordt vrijwel niet op gedoken. Ik merk dat nauwelijks iemand bereid is deze coördinaten af te geven, maar komend voorjaarskamp gaan we daar zeker op duiken. Er moet iets te ontdekken over blijven!

'Torpilleur 134/178'

Via de Belgische duiker, Freddy, horen we tijdens een perfect di-

'Le Trafik', een diep en vrijwel onbedoken wrak.

'Le Togo' een van de mooiste wrakken in de baai van Cavalaire.

De 'Rubis', een gave duikboot die recht op haar kiel op de zandbodem ligt.

'Le Grec', een van de mooiste wrakken van Zuid-Frankrijk.

neetje met een overheerlijke bouilabaisse veel over het wrak van de *'Torpilleur 134'*. Via de wrakdatabase van de site van Treble light van Berrie Vereijken die ook lid van Scyllias is, hebben we de coördinaten van dit uitzonderlijke wrak bemachtigd. Freddy weet ons hierover tijdens het eten meer te vertellen, de *'Torpilleur 134'* is namelijk een zusterschip van de *'Torpilleur 178'* uit de baai van Cavalaire sur Mer. In Cavalaire sur mer ligt deze op een diepte van 50 meter. Maar doordat dit schip als oefenschip van de Franse Marine is gebruikt is deze nauwelijks herkenbaar. De *'Torpilleur 134'* daar-entegen is tijdens een schietoefening op 14 december 1907 bij een ankerplaats in de buurt van Hyeres verschillende keren door

het artillerie trainingsschip de *'Pothuau'* geraakt, waardoor werd besloten de *'Torpilleur'* op sleep mee terug naar Toulon te nemen. Tijdens deze sleep zinkt *'de Torpilleur'* op 17 december 1907 bij pointe Escampobariou. De opbouw van dit wrak is nog redelijk intact, en de boot ligt in zijn geheel op een diepte van 69 meter. Een sterke lamp is noodzakelijk vanwege het minimale licht dat tot op deze diepte doordringt. Het wrak ligt zuid westelijk van la Presqu'île de Giens op enkele honderden meters van Pointe Escampobariou op een zanderige, modderachtige bodem.

Het feit dat de plaatselijke duikscholen daar vanwege de grote diepte niet op duiken, maakt het extra interessant hierover meer

te weten te komen. Via Freddy krijgen we nauwkeurigere peilpunten en het avontuur kan beginnen. Met in totaal vier duikers en twee schippers gaan we naar *'de Torpilleur 134'*. Freddy vertelde ons al over zijn vele ontmoetingen met drie maanvissen die er hun plaats gevonden hebben. Helaas bleek tijdens deze duik dat de maanvissen op vakantie waren, maar het wrak op zich was de moeite waard. De *'Torpilleur 134'* is relatief gezien maar een klein wrak, dat bovendien zo'n 3,5 meter in het zand ligt.

Tijdens onze duik gaan buddy Ton, Peter, Hans en ik naar beneden. Op 50 meter wordt het donkerder en zien we de eerste bodemschimmen. Nog 19 meter te

gaan. Op een diepte van 55 meter zien we de *'Torpilleur'* al liggen en de laatste 14 meter stellen nauwelijks iets meer voor. Het anker is midscheeps vastgemaakt en we gaan gelijk naar de boeg. Op de boeg zit een enorme conger in een pijp en links en rechts op het schip zitten kleine schorpioenvissen. Wanneer wij naar het achterdek zwemmen zien wij verschillende ruimtes waar we nog een kijkje in nemen en besluiten door te gaan naar de schroef. Onder de schroef bevindt er zich ruim 69 meter water en met een bodentijd van 7 minuten geeft de deco-computer 1 minuut op 9 meter aan. Met nog 120 bar aan lucht is het tijd om op te stijgen. Jammer want we willen allemaal nog langer blijven...

De stoomketels van 'L'Espingole'.

'Le Donateur'

Onze duik naar de 'Donator' is een van de betere duiken geweest. Helaas is de mast van de 'Donator', dat eigenlijk toch het meest karakteristieke kenmerk van de 'Donator' was, in December 1999 afgebroken. Dat gebeurde tijdens een heftige winterstorm die over de gouden eilanden heerste. Wie op dit wrak gedoken heeft, heeft waarschijnlijk tijdens de opstijging nog even in de mast gezeten voor een laatste foto. Erg jammer dat deze verdwenen is maar dat maakt het wrak niet minder interessant. De beide zijanten zijn totaal begroeid met enorme rode en gele gorgonen. Midscheeps zijn nog steeds een aantal ruimen waar

je geheel in kunt gaan en waar je grote loszwevende congers tegen komt. Wanneer het water erg helder is zie je tijdens de afdaling het wrak in zijn geheel al liggen. Dat maakt de 'Donator' evenals 'Le Grec' tot een van de mooiste Middellandsezee duiken in Frankrijk. Er wordt niet voor niets veel geadverteerd om naar deze wrakken te gaan. Het is alleen voor niet C.M.A.S. en F.F.E.S.S.M. georiënteerde brevetten vaak moeilijker om met een plaatselijke duikschool naar deze wrakken te gaan. Momenteel is dat weliswaar enigszins aan het veranderen maar in het verleden werden zij al gauw niet meegenomen. De Nederlandse duikschool Div' Ocean van Emiel Otten uit Helmond en Scuba City uit Eindhoven bieden er super safari's naartoe aan. Met speciaal uitgeruste 7,5 meter grote RIB boten vertrekken zij vanuit Bandol naar de prachtige wrakken en zijn daarvoor mits voldoende gebrevetteerd ook voor de andere brevetten bereikbaar.

'Rocher de la Gabiniere'

Vanuit la Tour Fondue te Giens zijn alle duikstekken makkelijk te bereiken. Rondom dit schiereiland liggen namelijk tal van interessante duikstekken. De wrakken zijn allemaal al beschreven maar ook de pointes en secs zijn stuk voor stuk de moeite waard. Lui-paardnaaktslakken, zonnevissen, maanvissen, grote scholen baracuda's, roggen, grote tandbaarzen en hondshaaien zijn er allemaal te vinden. Vooral in het najaar wanneer het prachtig weer en het water heerlijk warm is vindt je er de mooiste vissen. Tijdens onze duik naar Rocher de la Gabiniere, een rotspunt achter het eiland Port Cros dat tevens een natuurpark zowel boven als onder water is, komen we al deze vissoorten tegen.

Rocher de la Gabiniere behoort tot een van de

De huid van 'L'Espingole' is grotendeels weggeroest.

80 mooiste duikplekken op aarde. Het vele koraal (helaas op grotere diepte) en de diversiteit aan vissoorten maken deze duikstek tot een uitzonderlijke plaats.

Vanwege plaatselijke wetten is het verboden hier te ankeren en dat resulteert in het feit dat het er onder water nog onaangetast uit kan zien. Rondom *Rocher de la Gabinier* zijn diverse boeien geplaatst waaraan een boot vast gemaakt mag worden, maar ook hier geldt weer dat wanneer er een grotere boot aankomt deze de boei op mag eisen. Duikstekken als: *Pointe de Vaisseau*, *Pointe de la Croix*, *La Gabinier Est*, *La Gabinier sud* en *le sec de la Gabinier* zijn een waar Mekka voor onderwaterfotografen.

Havens La Tour en Cavalaire

Voor duikers in het bezit van een eigen RIB boot zijn de havens van zowel Cavalaire als van La Tour Fondue te Giens uiterst geschikt in verband met de prachtige brede trailer hellingen. Vanuit beide plaatsen kan men in een relatief korte tijd naar de diverse duikstekken varen. Deze ligging over het algemeen binnen 10 mijl. Bij de Capitainerie van beide havens wordt dagelijks de weersvoorspelling weergegeven zodat daar met de duikplanning rekening mee gehouden kan worden. De baai van Cavalaire ligt redelijk beschermd tegen de hoge golven en is daarom ook met slecht weer voor duiken toegankelijk.

Camping la Tour Fondue & Cavalaire

Zowel de Camping de la Baie te Cavalaire als de Camping op la Tour Fondue zijn ideaal en uiterst geschikt voor duikers. Op La Tour Fondue is het mogelijk direct na de duik in je duikuitrusting naar de speciaal voor duikers gemaakte buitendouches te gaan (zie foto) en daar het zoute water van je duikapparatuur te spoelen. Verder is op deze camping weinig comfort maar er zijn wel stacaravans te huur. Camping la Tour Fondue is een dependance van de luxe Camping La Presqu'île de Giens, 3 kilometer verderop.

Camping de la Baie te Cavalaire biedt meer luxe. Er zijn verschillende onderkomens te huur van 4 persoons Mobilhomes tot 6 persoons houten Chaletjes. Beide campings liggen in de directe omgeving van het water.

Camping de la Baie ligt midden in het centrum van Cavalaire en is meer een echte camping voor zomervakanties waarbij de gehele familie meegaat. Van de camping naar zowel de haven als de grote supermarche is 300 meter lopen. Het strand is 400 meter lopen.

De hele week hebben we prachtige duiken gemaakt en dat maakt Cavalaire sur Mer samen met La Presqu'île de Giens een van mijn favoriete Middellandse zee bestemmingen!! De reistijd is relatief kort, de temperatuur lekker en als ware wrakduiker vindt je er de mooiste wrakken.

De wrakken en duikstekken rondom La Presqu'île de Giens liggen minder diep dan de wrakken rondom Cavalaire sur Mer en zijn hierdoor meer geschikt voor alle duikers. De wrakken en duikstekken rondom Cavalaire sur Mer liggen allemaal een stuk dieper en zijn daarom meer geschikt voor de ervaren duikers.

INFO

■ Reis

Per vliegtuig van Amsterdam naar Nice. Naar Cavalaire: per auto via autoroute du soleil naar het zuiden, Autoroute A8 afslag Le Cannet des Maures richting Cavalaire.

Naar La Presqu'île de Giens/La Tour Fondue.

Per auto via autoroute de soleil naar het zuiden richting Toulon. Vanuit Toulon autosnelweg A570 richting Hyères. In Hyères vervolg route in de richting Giens-Iles over de D97.

■ Taal

Officiële taal is Frans maar er wordt vrijwel overal Engels gesproken.

■ Logies

Camping Giens: La Tour Fondue, La Presqu'île de Giens ***

www.camping-giens.com

Camping Cavalaire: Camping de la Baie *** www.camping-baie.com

■ Toeristische info

Er liggen een aantal oude Provençaalse dorpen, betrekkelijk dichtbij, waar onder Saint Tropez op 17 km afstand, Port Grimaud op 15 km, Saint maxime en Le Lavandou op 22 km, Hyères en Saint Raphael op 45 km, Cannes op 80 km, Nice op 100 km, Monte Carlo Daar ligt "Le Musee Oceanographique".

Er zijn een aantal veerboten die vanuit Cavalaire naar de Gouden eilanden vertrekken. De Gouden eilanden, Ile du Levant (een natuuristen eiland) Ile de Port Cros (een natuurreservaat zowel onder als boven water) en Ile de Porquerolles (een prachtig eiland om er te wandelen of er een fietstocht te maken).

■ Informatie Cavalaire:

www.franceplus.com/cavalaire

www.eutraco.com/sambracitain/cavalaire/index.htm

■ Informatie algemeen:

www.tourist-office.org/tourisme/france/cote-azur/var/var.htm

■ Meer informatie

Informatie Duikteam Scyllias Uden:

www.scyllias.nl

Div'ocean: www.divocean.nl

Scubacity Eindhoven: www.scubacity.nl

European Diving School in St. Tropez: www.europeandiving.com.

■ Literatuur

- *duiken*-special Middellandse Zee, Uitgeverij VIPmedia in Breda, ISBN: 90-76963-07-X.

- Vissengids Middellandse Zee en atlantische Oceaan, Helmut Debelius, Uitgeverij VIPMedia, Breda, ISBN: 90-70206-61-7.

- Wrakken van de Middellandse Zee, Uitgeverij Zuidboek producties, Lisse, ISBN:

- Le sommeil des épaves, Les souvernirs, Patrice Strazzera, ISBN: 2-9512389-1-6. (www.bleumer.tm.fr/epaves).

- Le sommeil des épaves, Mémoires, Patrice Strazzera, ISBN: 2-9512389-2-4. (www.bleumer.tm.fr/epaves).

- Polngée sur epaves: Guide Technique, Patrice Strazzera, Les Presses Littéraires, ISBN: 2-9513607-0-3.

Congeralen zijn te vinden tussen de wrakdelen.

Foto: Peter van Nistelrooij

